

ÅRSRAPPORT FRÅ PROGRAMSENSOR

Namn:

Torgeir Onstad

Programsensor ved

- **fakultet:**
Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet
- **studieprogram/fagområde:**
Integrert lektorutdanning med master i naturvitskap eller matematikk (5-årig)
Integrert adjunktutdanning i matematikk og naturfag (4-årig)

Oppnemnt for perioden:

2006 – 2010

Rapporten gjeld perioden:

2008–2009

Innledning

Jeg besøkte UiB to ganger høsten 2008. Først var jeg der to dager – 10. og 11. november. Da hørte jeg på forelesninger, hadde møter med fagdidaktikere og samtaler med studenter. Deretter kom jeg tilbake på dagsbesøk 27. november for å delta i et møte sammen med koordinerende programsensor Sven-Erik Hansén.

Våren 2009 møttes samtlige programsensorer ved lærerutdanningen til UiB på lærerutdanningskonferansen på Voss 19.–20. februar.

Disse besøkene har gitt meg nyttig innsikt i lærerutdanningen og videre perspektiver på vervet som programsensor.

Økonomi

Forberedelsene til besøkene i november ble i en periode litt forvirrende. Jeg hadde tidlig kontakt med Matematisk institutt, som koordinerer lærerutdanningen og mine oppdrag på vegne av MN-fakultetet. Vi begynte å planlegge mitt besøk til dem. Underveis i denne prosessen fikk de ”lokale” programsensorene en hyggelig invitasjon fra Kari Smith til å delta på et møte sammen med den koordinerende programsensoren. Jeg har flere ganger argumentert for viktigheten av slike møter, og aksepterte invitasjonen umiddelbart.

Etter en stund stilte jeg spørsmål om den økonomiske dekningen av disse besøkene. Da fikk jeg et urovekkende svar fra Matematisk institutt. De hadde fått beskjed om at de var nødt til å betale utgiftene til begge besøkene fra sitt budsjett. Men de hadde ikke råd til mer enn ett besøk, helst uten overnatting! Det viste seg å ikke være mulig å kombinere besøkene, så jeg ble bedt om å velge. Etter en del korrespondanse ble det likevel gjort mulig for meg å komme på et todagers og et endags besøk.

Dette ga meg en ubehagelig følelse av å være en økonomisk belastning. I en viss forstand er jeg selvsagt det. Jeg skal ha honorar, og mine utgifter til reise og opphold må dekkes. På den annen side er dette nødvendige, selvfølgelig og forutsigbare konsekvenser av selve ordningen med programsensorer. Jeg foreslår derfor at det gjøres noen klare valg for den framtidige administrasjonen av ordningen:

- Ikke la en underordnet enhet (i dette tilfellet Matematisk institutt) bære et uavklart økonomisk ansvar for programsensoren. Skal de ha ansvaret, må de ha fått øremerkede midler til dette som ikke konkurrerer med andre viktige formål. Eventuelt kan denne budsjettposten ligge på fakultetsnivå.
- Unngå at fellesmøter for programsensorene kommer i direkte økonomisk konkurranse med selve sensoroppdraget på fakultetet. Legg heller en viss ekstra pott sammen med bevilgningen til koordinerende programsensor for å dekke slike utgifter.
- Det er selvsagt mulig å redusere utgiftene til programsensorene noe ved å minimalisere – eventuelt droppe – våre besøk til Bergen. Vi kan studere dokumenter hjemme og sende kommentarer til disse til UiB. Jeg tror likevel at de aller fleste vil innse at dette er lite nyttig for UiB og svært lite interessant for programsensorene.

Ovenstående må på ingen måte leses som kritikk av den måten jeg opplever å bli tatt hånd om av Matematisk institutt. Jeg har alltid følt at vi har hatt god kommunikasjon og fruktbar dialog. Det er mer de som er i klemme enn jeg personlig når det gjelder økonomi. Jeg tror at de vil ha større glede enn jeg av at det blir en avklaring rundt disse spørsmålene.

Lærerutdanningen på UiB har flere programsensorer. Det er helt klart at det er de ulike fakultetene som er våre respektive oppdragsgivere, og at det kan føre til ulik vektlegging av arbeidsoppgavene. Men formalitetene rundt tilsetting og ressursstyring bør nok være nokså like for oss alle.

Samtaler med studenter

Jeg har hatt samtaler med 14 studenter fra fire forskjellige kull (05, 06, 07, 08). Det er ingen garanti for at de studentene som stiller opp til slike samtaler, er representative for studentgruppa som helhet (selv om flere av de studentene jeg møtte, anså seg selv for å være ganske ”typiske”). Men de engasjerer seg for studiet og studiesituasjonen, og deres synspunkter er vel verdt å lytte til. Jeg skal i det følgende ikke referere bredt fra disse samtalene og gjengi en rekke uttalelser (slik min rapport i fjor bar litt preg av). Men jeg vil trekke ut noen momenter som jeg som programsensor mener det kan være interessant å være klar over og viktig å forholde seg til.

Grunnholdning

En gjennomgående holdning hos de aller fleste studentene er at de i hovedsak er godt fornøyd med lærerutdanningen. Dette samsvarer klart med en rekke uttalelser jeg har fått fra studenter tidligere, så det er nok et pålitelig funn. Flere gir uttrykk for stolthet over yrkesvalget, og synes det er viktig at studenter som egner seg dårlig til læreryrket, blir luket ut av studiet, slik at kvaliteten på og omdømmet til utdanningen opprettholdes.

En annen ting er at de studentene som har valgt å slutte på lærerutdanningen, sikkert kan ha mer kritiske og negative vurderinger enn de jeg har møtt. Dersom fakultetet hadde greid å få et slags ”debriefing-intervju” med slike studenter, vil jeg anta at en del nyttige synspunkter også ville ha kommet fram.

Masterdelen av studiet

Jeg var på forhånd bedt av fakultetet om å sondere studentenes oppfatninger angående masterdelen av det integrerte studiet.

Noen av synspunktene var slik jeg forventet, blant annet ut fra egne erfaringer med slike studenter på Universitetet i Oslo: En halvårig masteroppgave er mindre skremmende enn en helårig. En fagdidaktisk masteroppgave er mest naturlig innenfor et lærerutdanningsprogram. – Det som overrasket meg, var at relativt mange studenter ga uttrykk for motsatte syn: De hadde allerede bestemt seg for å ta en faglig oppgave, og kanskje tilmed på 60 studiepoeng. Argumentene for begge deler var å holde flere muligheter åpne. Det dreide seg neppe om noen flukt fra studiet eller læreryrket, men de var redde for at en kort, fagdidaktisk oppgave ville låse dem til skolen i langt sterkere grad. Og de ønsket ikke å brenne noen broer gjennom studievalget. De vil ha både større faglig tyngde og flere valgmuligheter framover i livet.

Personlig mener jeg at skolen trenger lærere av begge slag – både med spesialisering i fag og med spesialisering i fagdidaktikk. Sånn sett er det positivt at studentene gjør ulike studievalg. I denne sammenheng er forresten UiB i en heldig situasjon med sin distribuerte organisering av lærerutdanningen. Her blir det ingen konkurranse mellom et faginstitut og et lærerutdanningsinstitut om hvem som høster gevinsten av ”mastergradsproduksjonen”; de er jo samme institutt. – Likevel var det noe i studentenes argumentasjon og uttrykksmåter som uroet meg litt. Samtidig som de er positive til lærer-

utdanningsprogrammet og gjerne vil jobbe i skolen, kan det virke som om de ikke helt kjøper retorikken vår. De er ikke overbevist om at samfunnet vil anerkjenne utdanningen deres som like avansert og med samme kvalitet som en ordinær mastergrad. – Hvis jeg har rett i dette, bør både fakultetet og universitetet tenke gjennom hvordan studiet presenteres og omtales.

På den annen side opplevde flere av studentene at instituttene var dårlig forberedt på å tilby dem faglig gode masteroppgavetemaer som passet med de fagkursene de hadde tatt eller skulle ta innenfor lærerprogrammet, spesielt for 30 studiepoengs oppgaver. Selve programmet rommer heller ikke nok veiledning i retning av hjelp til temavalg tidlig nok i studiet til at kurssammensetningen kan bygge best mulig opp under masteroppgaven. Det er også et spørsmål om programmet er fleksibelt nok til å imøtekomme varierende interesser. Studentene kan sikkert akseptere at det må være grenser for slik fleksibilitet, men da vil de gjerne vite hvor grensene går. Slik informasjon har vært vanskelig å få. Samtidig er det vanskelig for en uerfaren student å stille de riktige spørsmålene tidlig nok i studiet; derfor ønsker de at det skal ligge initiativ inne i selve programmet for å gi hjelp og råd før for mange valg er låst.

Samtidig fins det også uklarerhet angående fagdidaktiske (eller ”skolerettede”) masteroppgaver: Hva er det egentlig man skal jobbe med i en slik oppgave, og hvordan skal man jobbe? For realister kan det være mye lettere å forestille seg en faglig problematikk enn en fagdidaktisk. Her har utvilsomt fakultetet en oppgave å ta tak i.

Revisjoner

Jeg har en rekke ganger som programsensor hørt studenter kommentere at de er ”prøvekaniner” på et nytt studium. De skjønner og aksepterer at mye er uferdig og at det er nødvendig med justeringer etter hvert som man høster erfaringer. Jeg møter fortsatt denne holdningen, men føler at den er i ferd med å svekkes. Kravene om å få klare svar og korrekt informasjon blir sterkere. Og toleransen for utilstrekkelig informasjon og for stadige endringer minker. Det kan gjelde overordnet struktur for studiet, slik som nevnt ovenfor, men det gjelder også overraskende endringer i eksamensform – som for studentene kan framstå som forverringer uten gode begrunnelser.

Integrering med PPU

Av ressurs hensyn må fagdidaktikken i den integrerte lærerutdanningen i betydelig grad samkjøres med fagdidaktikken i det separate PPU-studiet. Jeg har ved flere anledninger hørt fagdidaktikerne gi uttrykk for at dette er problematisk. Jeg ble bedt om å lufte dette med studentene.

Det viste seg at studentene i liten grad hadde sett på dette som noe problem. (Jeg framstilte det selvsagt ikke som et problem når jeg spurte dem.) De registrerte selvfølgelig at mange av studentene på mange av forelesningene var ukjente for dem og en del eldre, og at de kunne ha en annen studie- og erfaringsbakgrunn. Men dette kunne like gjerne være interessant som det var et problem. Litt rart opplevdes det likevel at studenter i samme gruppe skal forberede seg til ulike eksamenstyper.

Til gjengjeld var det et annet moment med fagdidaktikkundervisningen som ble trukket fram som problematisk. I noen av disse kursene er det mange lærere som deler på undervisningen. Da blir undervisningen ganske springende, og det er vanskelig å få oversikt og et helhetlig bilde av kurset, ble det hevdet.

Praksis

Studentene har mye positivt å si om praksis og skoleerfaring. Relevansen og nytteverdien er åpenbar, erfaringene er spennende, og læringen er interessant. Det synes likevel som om studentenes opplevelser har variert veldig, og det stilles noen kritiske spørsmål.

For det første melder noen av studentene om en forvirrende disharmoni mellom det som sies på UiB om praksis og det de møter på skolen. Noen ganger får de inntrykk av det har vært en svært mangelfull kommunikasjon mellom de to partene. Dette gjelder delvis det praktiske opplegget, delvis hva studentene settes til å gjøre eller være med på, og delvis hvilke oppgaver de får i tilknytning til observasjoner og undervisning.

Studentene klager når de må forsake undervisning på universitetet for å være på skolen.

Det er delte meninger om verdien av å ha skoleerfaring på tvers av fag. Derimot er parpraksis populært.

Hjelpelærere

Noen studenter ønsket at de kunne brukes som hjelpelærere på lavere kurs, for eksempel i matematikk. ”En skulle jo tro at vi som utdanner oss til å bli lærere, kunne gjøre en god jobb som hjelpelærere.”

”Pedagogikk”

Jeg har flere ganger hørt at studenter omtaler PPU-delene av den integrerte lærerutdanningen som ”pedagogikken” eller ”ped-en”. Jeg har fundert litt over dette. Er det slik at administrasjon eller tilsatte på UiB bruker denne betegnelsen? Avdekker den et fagsyn? Ser man på fagdidaktikk som en slags underdisiplin av pedagogikken? Er skolepraksis en form for pedagogikk? – Jeg avleverer denne observasjonen som et diskusjonstema på Nygårdshøyden.

Samtaler med fagdidaktikere

Jeg hadde lunsjsamtaler med fagdidaktikere begge dagene.

Jeg har etter hvert fått et inntrykk av kompleksiteten i lærerutdanningen ved UiB. Den har imponerende intensjoner, men også en rekke ressursmessige begrensninger og ikke minst ”logistiske knuter”. Problemene takles gjennom omfattende planlegging, hyppige evalueringer og revisjoner, og med bruk av mange utredninger og lange møter og produksjon av dokumenter med store sidetall. – På denne bakgrunn er jeg imponert over innsatsen og den optimistiske troen på at dette skal lykkes og at UiB er i ferd med å utvikle en lærerutdanning av høy kvalitet!

Slik jeg hører fagdidaktikerne, og slik jeg selv ser det, er noen av de viktigste og vanskeligste utfordringene nå de følgende:

Utvikling av masterdelen av studiet

Den integrerte lærerutdanningen i Bergen skal nå krones med et masteropplegg av solid kvalitet. Da møter man en rekke problemer som jeg til dels har beskrevet ovenfor. Det skal utvikles gode masteropplegg for de studentene som velger fagdidaktisk (eller ”skolerettet”) opplegg. Samtidig skal man få med seg fagkolleger ved instituttene som er villige til å bidra konstruktivt med passende opplegg av faglig natur som kan tilpasses de definerte løpene i lærerutdanningen. I prosessen vil man utvilsomt vinne erfaringer som vil ha konsekvenser for hvordan man tenker seg at lærerutdanningen bedre kan bygge opp mot masterdelen. Dette kan kalle på nye runder med evalueringer, diskusjoner, justeringer og kanskje revisjoner – med fare for en viss utmattelse. Her ligger betydelige utfordringer.

Praksis

Utfordringer ligger det også når det gjelder praksiskomponentene i studiet. Til høsten skal ”tilpasset praksis” gjennomføres. Det blir et viktig eksperiment. Det bør falle positivt ut for tre parter:

- Universitetet (fakultetet) må greie å organisere praksisen på en slik måte at de tilsatte opplever at dette fungerer akseptabelt godt.
- Studentene må få en praksissituasjon der de verken føler at de mister verdifull undervisning på universitetet, eller at de får en svært hektisk pendling mellom arbeidsplasser. Studentene vil etter hvert komme i stadig nye kull, uten en forhistorie med andre praksisordninger. De vil neppe la seg imponere av argumenter om at ”slik det var før, hadde studentene mange flere og alvorligere problemer enn de dere har”. De må akseptere ordningen slik den er, ikke i forhold til slik den en gang var.
- Skolen må ikke oppleve at studentene mister fokus på skolearbeidet fordi de stadig skal forholde seg til det faglige studiet samtidig. De må heller ikke oppleve at situasjonen blir ugunstig for elevene fordi studentene kommer og går gjennom praksisperioden. Det er svært viktig at praksisordningen oppleves som god av veilederne i skolen. Uten gjensidig tillit og samarbeid mellom universitet og skole faller en grunnpilar bort under lærerutdanningen.

Dette er fagdidaktikerne selvsagt klar over. De har flere ganger sagt at dette handler om levedyktigheten til den integrerte lærerutdanningen på UiB. Dersom tilpasset praksis mislykkes, står den nåværende lærerutdanningen i fare.

Samkjøring mellom IL og PPU

Selv om studentene ikke opplever det som særlig problematisk at deler av undervisningen skjer i fellesskap mellom den integrerte lærerutdanningen og PPU, hører jeg en del bekymring for dette blant fagdidaktikerne. Samkjøringen legger mange føringer som fratrar foreleserne muligheter til å legge opp undervisningen slik de selv anser det for å være best. Fagdidaktikerne forteller at HF-fakultetet har separate løp for IL og PPU, og ville nok gjerne ha vært i samme situasjon på MN.

Bemanning

Det er klart at med såpass små studentkull som det er på lærerutdanningen i Bergen, så er det grenser for hvor mange tilsatte man kan ha råd til. Likevel hører jeg hjertesukk om at mens pedagogene har fått ressurser til flere nye stillinger de siste årene, så har det knapt skjedd noen tilførsel av nye stillinger i fagdidaktikk. De kan argumentere for behovet. Og de spør seg om det er slik at når UiB sentralt tenker på lærerutdanning, så tenker de primært på pedagogikk.

Tilstedeværelse på forelesninger

Jeg var tilstede på to forelesninger, en i naturfagdidaktikk og en i matematikkdiraktikk. I den sammenheng har jeg ingen spesielle kommentarer. Jeg har inntrykk av at UiB har mange tilsatte med solid kompetanse både faglig og fagdidaktisk.

Møter med andre programsensorer

Helt siden jeg ble oppnevnt som programsensor, har jeg argumentert for at det burde skapes en møteplass for alle programsensorene ved UiB knyttet til lærerutdanningen. Nå har dette endelig materialisert seg. Det er jeg glad for.

Som nevnt innledningsvis, deltok jeg på et møte i Bergen i slutten av november sammen med Sven-Erik Hansén, Kari Smith og visedekanene ved tre av fakultetene. Møtet var interessant og nyttig. Delvis fikk vi som programsensorer innblikk i situasjonen og tenkningen rundt lærerutdanning ved fakultetene, og delvis fikk fakultetene et mer generelt inntrykk av problematikken rundt programsensorfunksjonen. Spesielt redegjorde Hansén for sine foreløpige inntrykk og tanker.

Enda viktigere var det at alle fire programsensorene fikk anledning til å møtes på lærerutdanningskonferansen på Voss i februar i år. Det var svært nyttig å samtale og få innsikt i opplegg og arbeidsoppgaver for programsensorene på de ulike fakultetene. Vi kan lære mye av hverandre og gi hverandre ideer for hvordan vi kan gripe vervet an på gunstige måter.

Jeg håper at UiB vil legge til rette for flere slike møter.

Avsluttende kommentarer

Dette er min tredje rapport som programsensor for MN-fakultetet. Jeg har nå ett år igjen av oppnevningstiden min. I dette året bør fakultetet vurdere situasjonen. Har de hatt nytte av programsensorfunksjonen? Kunne programsensor vært brukt på andre måter? Bør oppgavene omdefineres? Slike momenter bør spille med når man forbereder seg på oppnevning for neste periode.

Vervet som programsensor er interessant og utfordrende. Jeg ser fram til fortsatt samarbeid i det kommende året.

Oslo, juni 2009.
Torgeir Onstad